

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ

У статті обґрунтовано зміст професійної педагогічної підготовки. Проаналізовано проблема необхідності об'єднання знань, умінь, навичок у майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту з метою вироблення єдиної системи професійного становлення в процесі навчання у ВНЗ. Теоретичний аналіз педагогічних досліджень з підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у ВНЗ показав, що предметом дослідження багатьох вчених є професійне становлення особистості майбутніх фахівців у процесі вивчення загальнопрофесійних дисциплін, але роль, яку виконують спеціальні дисципліни в процесі професійного становлення, вивчена не повною мірою.

Ключові слова: професійне становлення, комунікативна компетентність, педагогічна фахова підготовка.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні соціально-економічні умови актуалізували проблеми соціалізації та професійного самовизначення особистості, підготовки ініціативних, компетентних, підприємливих, професійно мобільних фахівців. У той же час відбулася зміна сприйняття престижності професій у свідомості молоді, тому що, стаючи суб'єктом ринкових відносин, їй необхідно здійснювати самостійний професійний вибір майбутньої роботи, нести відповідальність за його наслідки (розмір заробітної плати, умов праці, можливості для розвитку своїх здібностей і професійної кар'єри).

Теоретичний аналіз педагогічних досліджень з підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту у ВНЗ показав, що предметом дослідження багатьох вчених є професійне становлення особистості майбутніх фахівців у процесі вивчення загальнопрофесійних дисциплін, але роль, яку виконують спеціальні дисципліни в процесі професійного становлення, вивчена не повною мірою.

У структурі фізкультурно-педагогічної діяльності можна виділити такі компоненти, як конструктивний, організаторський, гностичний, комунікативний, мобілізаційний, дослідницький, що розвиває та ін. При формуванні педагогічної майстерності О.В. Петунін [3, с. 58] в якості одного з умов успішної педагогічної діяльності у сфері фізичної культури висуває наявність рухового компонента у структурі професійно-педагогічної підготовленості. Підсумовуючи різні інтерпретації педагогічної майстерності, можна виділити три основні якості, які зумовлюють ефективність професійної діяльності туриста-педагога, – це знання, уміння, навички, що відносяться до цієї діяльності (компетентність), організаторські й комунікативні здібності, які виступають як засіб реалізації творчого потенціалу педагога і як засіб його самовдосконалення. Знання стають надбанням тих, яких навчають лише в результаті їх взаємодії з викладачем в умовах раціональної організації як окремого заняття, так і процесу в цілому. В даний час позначилася гостра проблема у необхідності об'єднання знань, умінь, навичок і зусиль фахівців з фізичної культури та спорту з метою створення єдиної системи підходів до підготовки майбутніх вчителів з фізичної культури. Вирішення цієї проблеми неможливе без базового компонента формування педагогічної культури педагога, його освіти. У результаті цього створюються передумови для професійного становлення студентів на більш усвідомленому рівні.

Робота виконана за планами НДР Запорізького національного університету.

Мета статті – виявити основні недоліки організації педагогічних умов професійного становлення майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту в процесі навчання у ВНЗ, ліквідація яких буде сприяти даному становленню.

Завдання дослідження: 1. Обґрунтувати цикл спеціальних дисциплін у змісті навчальних програм у підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту.

2. Розкрити організацію освітнього процесу як цілеспрямованої системи взаємодії викладача та студента, яка спрямована на формування навичок міжкультурної комунікації, розвиток пізнавальної активності в сфері освоєння професійної освіти.

Результати дослідження. Діючи в нашій країні стандарти вищої професійної освіти побудовані на базі кваліфікаційної моделі спеціаліста, досить жорстко прив'язаною до об'єкта та місця праці. Останнім часом намітилася явна тенденція до переходу від кваліфікаційної моделі до компетентної. У психології та педагогіці широко використовується термін "професійне становлення" (І.С. Батракова, С.Г. Вершловській, Н.А. Дука, Т.В. Зеєр, Л.М. Митина, С.Ю. Полуїкова, І.І. Проданов, А.П. Тряпичина, Н.В. Чекалева, А.І. Щербаков та ін.). Аналіз наукової літератури показує, що професійне становлення може бути представлене двома способами: за схемою процесу (як тимчасова послідовність ступенів, періодів, стадій), і за структурою діяльності (як сукупність способів і засобів, де слідування їх один за одним має не тимчасову, а цільову детермінацію).

Сукупність навчально-професійних завдань – це певна цілісність, тому що відбиває основні функції професійно-педагогічної діяльності. Питання класифікації педагогічних завдань розглядається в роботах Г.О. Балла, Ю.Н. Кулюткіна, В.А. Сластеніна, Г.С. Сухобской, Н.В. Чекалевой. Аналізуючи типології навчальних завдань, Г.А. Бал пропонує продуктивний підхід, відмовляючись від визначення завдань по функції в навчальному процесі і ґрунтуючись на абстрагуванні від багатьох суттєвих ознак діяльності і зосереджуючи увагу на основній функції навчальних завдань – їх спрямованості на оволодіння студентом засобами інших діяльностей. Він виділяє дві категорії дій і, відповідно, завдань:

1. Дії, що складають власне навчальну діяльність (навчальні дії), і завдання, на вирішення яких направлені ці дії (навчальні задачі).

2. Дії, які суб'єкт повинен навчитися здійснювати (критеріальні дії), і завдання, які він повинен навчитися вирішувати (критеріальні задачі) [1, с. 7-10].

Становлення суб'єктної позиції студента відбувається в процесі вирішення ним навчально-професійних завдань, сукупність яких відповідає основним типам професійних завдань сучасного педагога.

Вміння вирішувати педагогічні завдання – загальнопрофесійне вміння, що характеризується цілісним станом особистості, що виражає її свідомість, стиль мислення, професійну позицію і яскраво виражену спрямованість.

Спрямованість особистості виявляється в мотиваційно-ціннісному ставленні до дійсності.

Специфіка професійно-педагогічної підготовки полягає в тому, що багато завдань і є навчальними, і критеріальними. Вирішуючи навчальні завдання, студент опановує засоби вирішення завдань майбутньої професійної діяльності. Крім того, навчально-професійні завдання є пізнавальними завданнями, вирішення яких дозволяє усвідомлено освоювати педагогічні категорії, принципи, закономірності організації педагогічного процесу і професійної діяльності.

Активізуючи вивчення гуманітарних дисциплін у ВНЗ, викладачі тим самим сприяють формуванню комунікативної культури, що є важливим чинником у процесі професійного самовизначення. В основі комунікативної культури лежить загальна культура особистості, яка являє собою високий рівень її розвитку, що виражається в системі потреб, соціальних якостей, в стилі діяльності та поведінки. Тому в максимальній мірі комунікативна культура включає сутнісні особистісні характеристики, а саме – здібності, знання, уміння, навички, ціннісні орієнтації, установки, особливості характеру. Важливим чинником є реалізація комунікативної культури через комунікативні знання, вміння та навички.

Для успішної професійної діяльності після закінчення ВНЗ важливо ще протягом навчання виховувати у студентах розуміння необхідності професійної комунікативності, що має на увазі повноцінний розвиток особистості майбутнього фахівця, тобто інтеграцію загальнопрофесійних, спеціальних, загальнолюдських знань і соціального досвіду, необхідних для виконання професійної діяльності та залучення до процесів професійної, міжособистісної та міжкультурної взаємодії. Беручи до уваги розвиток професійної комунікативності, навчання спеціальних дисциплін повинно включати в себе формування комунікативної компетенції, тобто термінологічну грамотність, професійну обізнаність, що представляє із себе загальнолюдські культурні знання та відомості прикладного характеру.

Випускнику ВНЗ, що володіє комунікативними вміннями та навичками необхідно володіти розвинутим теоретичним мисленням, що допоможе йому на практиці співвіднести понятійний апарат, який вивчається у ВНЗ з особливостями своєї професії. Отримані комунікативні знання допоможуть майбутньому спеціалісту будувати правильні стосунки з партнерами по спілкуванню, вміло поводитися у конфліктних ситуаціях і навіть попереджувати їх. Якщо мати на увазі той відомий факт, що порушення пізнавального інтересу до навчання повинно ґрунтуватися на формуванні інтелектуально-пізнавального компонента професійного становлення, то найбільше заслуговує на увагу застосування в навчальному процесі способу, що включає в себе використання незвичайних явищ. Для майбутніх фахівців гносеологічний та ціннісний зміст професійно-педагогічної майстерності дозволяє диференціювати його освітній простір та рівні сформованості вмінь майбутніх організаторів спортивно-масової та туристської роботи шляхом реалізації педагогічних функцій навчання, виховання і розвитку індивідуума [2, с. 112].

Оскільки використання спеціальної лексики означає приналежність людини до тієї чи іншої професії і визначає його соціальний статус, то в студентському віці, який характеризується надмірним використанням сленгу, розумне застосування на практичних заняттях спеціальних термінів, мають емоційний відтінок, допоможе не тільки посилити вмотивованість до навчання, але й до спеціальних предметів також, що сприяє процесу професійного становлення зокрема на початкових курсах, коли відбувається вивчення базових дисциплін і складний процес адаптації студентів до навчання у ВНЗ. Оскільки навчання у ВНЗ сприяє формуванню багатьох позитивних інтелектуальних властивостей (здогадка, винахідливість, культура мови, різносторонній розвиток, хороша пам'ять, ерудиція), то студенти III-IV курсів вже можуть співвіднести позитивний підсумок проходження практики з якісно освоєними предметами гуманітарного циклу, тим самим усвідомлюючи, що їхня майбутня затребуваність на ринку праці, успішна кар'єра безпосередньо пов'язані з умінням застосовувати набуті знання у професійній діяльності та з рівнем якості накопичених знань. Професійне становлення в процесі навчальної діяльності сприяє інтеграції професійних знань у професійні уміння і навички на тлі розвитку інтелектуальних властивостей особистості [4, с. 8-9]. У результаті фахівці з туристської освіти повинні володіти достатньо різнобічними вміннями та навичками для успішного виконання професійної діяльності:

- Вміння поєднувати інформацію в систему і співвідносити її з академічним обґрунтуванням, що передбачає наявність наукового мислення;
- Вміння переконувати, міркувати, вимагати, що неможливо без вербального компоненту мислення;
- Вміння проводити пошукову діяльність, ризикувати і вишукувати можливості, що передбачає наявність аналітичного складу мислення;
- Вміння працювати в умовах жорсткої конкуренції, що передбачає здатність до швидкої концентрації;
- Вміння підкорятися дисципліні та регламентації, що вимагає наявності емоційної стабільності;
- Вміння щодо організації та проведення масових спортивних заходів, фестивалів, що вимагає високого рівня працездатності.

Висновки. Спостереження показують, що знання студентом заздалегідь всього комплексу вимог до професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту активізує їх до оволодіння професійними знаннями, викликає виборче відношення до діяльності в навчальний та позанавчальний час. Крім того, знання про особливості майбутньої професії змушують його задуматися про свої можливості в ній. Зіставлення студентом того, якими професійними та особистісними якостями необхідно володіти фахівцю з фізичної культури та спорту сьогодні, і того, що має він для виконання вимог, що пред'являються до формування професійної компетентності, дозволяє йому виявити слабкі місця у своїй професійній підготовці. Таким чином, професійне становлення майбутнього фахівця з фізичної культури та спорту відбувається в процесі оволодіння ним способами вирішення навчальних і критеріальних завдань.

Подальші дослідження передбачаються в проведенні досліджень інших проблем формування професійного становлення у процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту.

Використана література

1. Voevodina S. A. Kompetentnostnyiy podhod v podgotovke buduschih pedagogov / S.A. Voevodina // Vestnik Polotskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2006. – №5. – S. 7–10.
2. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: Монографія / за ред. Н.Г. Ничкало. – Хмельницький: ГУП, 2002. – 334 с.
3. Петунин О.В. Формирование профессионального мастерства учителя физкультуры / О.В. Петунин. – М.: Просвещение, 1980. – 112 с.
4. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход / В.Д. Шадриков // Высшее образование сегодня. – 2005. – № 9. – С.8-9.

Korolenko K., Smirnova N., Kornienko D.

PROFESSIONAL OF FUTURE SPECIALISTS IN PHYSICAL CULTURE AND SPORTS IN THE LEARNING PROCESS AT THE UNIVERSITY

In the article the content of vocational teacher training. The problems need to unite knowledge and skills of future specialists in physical culture and sports in order to develop a unified system of professional development in teaching at universities. The problems need to unite knowledge and skills of future specialists in physical culture and sports in order to develop a unified system of professional development in teaching at universities. Theoretical analysis of educational research with the training of future specialists in physical culture and sports in universities showed that the subject of research by many scientists is the professional development of personality of future specialists in the study professional disciplines, but the role that perform specific discipline in the process of development, understood not fully. The structure of sports and educational activities are the following components as structural, organizational, gnostic, communicative, mobilization, research, developing, and others. Activating the study of humanities in high school, coaches thus contributing to the formation of communicative culture is an important factor in the process of professional self. At the core culture of communication is the general culture of personality, which is a high level of development, expressed in the system requirements, social qualities of style and behaviour. Therefore, the maximum extent communicative culture includes intrinsic personal characteristics – namely, skills, knowledge, abilities, skills, values, attitudes, character features. An important factor is the realization of communicative culture through communication knowledge and skills. Currently affected need urgent problem in combining knowledge, skills and efforts of specialists in physical education and sport in order to create a unified system approach to training future teachers of physical education. The solution is not possible without a basic component of formation of pedagogical culture of the teacher, his education. As a result, created the preconditions for the professional development of students at a conscious level.

Key words: professional development, communicative competence, teaching professional training.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2016